

УДК 332

ЄВРОРЕГІОНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Долотіна К.В.

EUROPEAN REGIONS ON TERRITORY OF UKRAINE: STATE AND PROBLEMS OF DEVELOPMENT

Dolotina K.

У статті розглянуто сучасні проблеми розвитку транскордонного співробітництва на території України у формі єврорегіонів. Проводиться аналіз тлумачення терміну «єврорегіон» та надається стисла характеристика створення єврорегіонів за участю прикордонних областей України. Визначено основні сфери співробітництва між країнами – учасницями єврорегіонів.
Ключові слова: єврорегіон, прикордонна співпраця, транскордонне співробітництво.

Постановка проблеми. Останнім часом помітно зріс науковий і практичний інтерес до транскордонної співпраці як однієї із форм розв'язання глобалізаційних проблем на міжрегіональному рівні. Це пояснюється тим, що на сьогодні транскордонне співробітництво – процес, який сприяє розвитку добросусідських відносин між країнами в економічній, політичній, соціальній та інших сферах, а тому є першочерговим кроком на інтеграційному шляху нашої держави. Найпоширенішою формою транскордонного співробітництва є єврорегіони. На кордоні України як із західними, так і зі східними сусідами створено дев'ять єврорегіонів, але їх діяльність не зробила значного внеску у соціально – економічний розвиток держави. Тому актуальним питанням залишається вивчення досвіду діяльності єврорегіонів та визначення подальших шляхів підвищення їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним питанням транскордонного співробітництва у загальному вигляді присвячені праці таких дослідників, як П. Біленький, З. Варналій, М. Долішній, Ю. Макогон, Н. Мікула, В. Пила, І. Студенніков, Т. Терещенко, О. Чмир. Дослідженням різних організаційних форм транскордонного співробітництва, а також особливостей функціонування єврорегіонів,

відображені у наукових працях таких вчених, як В. Демченко, О. Жук, В. Ляшенко, Н. Мікула, О. Піріашвілі, О. Соскін, Д. Стеченко, В. Толкованов, Ю. Цибульська та ін. Значна частина даних досліджень присвячена вивченню теоретичних питань соціально – економічного розвитку прикордонних територій та практичної діяльності єврорегіонів. Але враховуючи плідну роботу науковців у цій сфері, існує необхідність більш детального дослідження проблем транскордонних співробітництва та діяльності єврорегіонів.

Метою статті є висвітлення теоретичних засад розвитку та функціонування єврорегіонів як вищої організаційної форми транскордонного співробітництва та узагальнення актуальних проблем їх діяльності.

Викладення основного матеріалу. Транскордонне співробітництво є важливим інструментом регіонального розвитку в умовах глобалізації та підвищення ролі регіонів на міжнародній арені. Такий вид співробітництва, починаючи з середини минулого століття, отримав особливе поширення у країнах Західної Європи, де вже накопичено багаторічний досвід здійснення транскордонної співпраці, спрямованої на посилення та поглиблення добросусідських взаємовідносин між територіальними громадами або органами влади.

В Законі України «Про транскордонне співробітництво» прийнятому 24 червня 2004 року подається таке визначення транскордонного співробітництва: «...спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами та місцевими органами виконавчої влади України і територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав в межах компетенції, визначеної їх

національним законодавством» [1]. Його роль обумовлюється здатністю до підвищення та ефективного використання існуючого потенціалу регіонів та об'єднання потенційних можливостей для вирішення спільних проблем в транскордонному регіоні.

Таким чином, під транскордонним співробітництвом слід розуміти співробітництво суміжних територій сусідніх держав, тобто визначальним чинником є наявність кордону.

Україна є державою, яка географічно зобов'язана вести активну прикордонну діяльність і здійснювати транскордонне співробітництво з найближчими країнами-сусідами. Країна має вигідне економічне й геополітичне положення, що дозволяє їй формувати вектори співробітництва з іншими державами. Здійснюється активна, гнучка і збалансована зовнішня політика за такими головними напрямками: розвиток двосторонніх міждержавних відносин; розширення участі у європейському регіональному співробітництві; співробітництво в рамках Співдружності Незалежних Держав; членство в ООН та інших універсальних міжнародних організаціях. Кожен із цих напрямів має комплекс пріоритетів, які зумовлюються національними інтересами України та її прагненням сприяти підтриманню регіонального й загального миру, забезпеченню міжнародної безпеки, вирішенню глобальних проблем людства [2].

19 із 25 регіонів України є прикордонними, а їх сукупна площа становить близько 77% усієї території держави.

Транскордонне співробітництво прикордонних областей України і сусідніх країн можна розділити на два напрями:

транскордонне співробітництво, що відбувається на кордоні України з Європейським Союзом;

транскордонне співробітництво уздовж кордонів колишніх радянських республік, зокрема України, Росії, Білорусі й Молдови.

Найбільш розвиненою формою транскордонного співробітництва є єврорегіон. Поняття «єврорегіон» виникло у міжнародному співробітництві із появою на прикордонних територіях Нідерландів та Німеччини у 1958 році єврорегіону «Єврегіо» [3]. Згодом назву «єврорегіон» стали застосовувати для всіх форм співробітництва в Європі, яке виходило за межі державних кордонів.

Сьогодні в науковій літературі існує чимало визначень терміну «єврорегіон». Так, на думку М. Долішнього та П. Беленького, «єврорегіон – одна із організаційних форм транскордонних відносин, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів (на базі спеціально розширених повноважень на міжнародне співробітництво) місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні

економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології» [4, с.53].

Н. Мікула вважає, що «...єврорегіон – це одна з організаційних форм транскордонних відносин, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів – на базі спеціальних розширених повноважень на міжнародне співробітництво – місцеві органи влади при кордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології» [3].

Ю. Макогон та В. Ляшенко під євро регіонами розуміють «...організаційну форму прикордонних відносин, в рамках яких місцеві органи влади мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічного, культурного та гуманітарного співробітництва, реалізовувати конкретні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, розвитку інфраструктури, екології тощо»[5].

Узагальнюючи наведені визначення поняття «єврорегіон», можна зробити висновок, що єврорегіони створювалися з метою вирішення спільних проблем, зокрема підвищення життєвого рівня населення прикордонних територій, розбудови комунікаційної інфраструктури, співробітництва у сфері економіки, освіти, охорони здоров'я, культури, довкілля тощо.

До головних ознак, які характеризують єврорегіон відносять:

географічну (єврорегіон є територією, що має конкретне географічне положення),

політичну (частина цієї території перебуває під юрисдикцією суверенних держав, які мають спільний кордон),

адміністративну (його утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон),

функціональну (єврорегіон є формою транскордонного співробітництва) [6].

На сьогодні 15 областей України залучені до роботи 9 єврорегіонів. Першим з них став Карпатський єврорегіон, який був заснований 14 лютого 1993 р. у м. Дебрецені, де представники місцевої влади України, Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії підписали угоду про створення міжрегіональної асоціації «Карпатський регіон». Пріоритетами функціонування єврорегіону вважаються розвиток транспортного зв'язку на його території, вирішення проблем розвитку інфраструктури та туризму, вирішення проблем в сфері охорони навколишнього середовища;

«Буг», до складу якого входять прикордонні регіони України, Польщі та Білорусі. Єврорегіон був створений у вересні 1995 року. Через його територію проходять важливі комунікаційні шляхи, які з'єднують країни Західної Європи з Росією, Україною та Білорусією. Основними цілями створення єврорегіону є розвиток комунікацій і зв'язку, вільний рух по єврорегіону товарів,

капіталу, робочої сили, охорона довкілля і співробітництва в галузі екології;

«Нижній Дунай», був створений у серпні 1998 року. До складу єврорегіону входять прикордонні райони України, Румунії та Молдови. Основними цілями створення єврорегіону є досягнення гармонічного, збалансованого розвитку економічної діяльності в регіоні, рішення низки проблем в сфері охорони навколишнього середовища, підвищення якості життя, розвиток інфраструктури туризму і рекреації тощо;

«Верхній Прут» - єврорегіон був створений у вересні 2000 року до складу якого увійшли прикордонні регіони України, Молдови та Румунії. Пріоритетними напрямками діяльності є розвиток транспортно – комунікаційної інфраструктури, розвиток транскордонної торгівлі на місцевому рівні та збільшення транзитної торговельної діяльності, спільна розбудова системи освіти, наукового та культурного співробітництва в єврорегіоні, тощо;

«Дніпр» - єврорегіон, створений у 2003 році на території трьох держав - Росії, Білорусії та України. На території єврорегіону проходять важливі транспортні магістралі: залізничні шляхи, автомагістралі. Серед основних цілей єврорегіону є сприяння соціально-економічному розвитку, науковому, культурному співробітництву прикордонних територій;

«Ярославна» - єврорегіон, створений у квітні 2007 року, до складу якого увійшли прикордонні регіони України та Росії;

«Слобожанщина» - єврорегіон створений у листопаді 2003 року, до складу якого входять прикордонні регіони Росії та України. Єврорегіон створений з ціллю гармонізації взаємодії сторін для реалізації основних соціально-економічних функцій прикордоння, усунування зайвих бар'єрів для контакту населення, залучення інновацій та інвестицій для

стабілізації та росту економіки, активізації міжрегіонального економічного співробітництва, тощо;

«Донбас» - єврорегіон створений у жовтні 2010 року на у прикордонних регіонах Росії та України. Серед основних цілей є розвиток співпраці в наступних напрямках: всебічний економічний розвиток, комунікації, транспорт, зв'язок, покращення екології та якості життя населення, тощо;

«Чорне море» - єврорегіон створений у вересні 2008 року з ціллю розвитку інфраструктури (енергетичних систем, транспорту), розвитку соціальної та економічної діяльності, підтримки ініціатив в галузі туризму, тощо. До країн що входять до складу єврорегіону відносяться Україна, Румунія, Росія, Азербайджан, Туреччина, Греція, Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова.

Метою створення даних єврорегіонів є організація та координація спільної діяльності, сприяння економічному, науковому, екологічному, освітньому співробітництву, а також підтримка окремих проектів розвитку прикордонної інфраструктури сусідніх територій, сприяння розвитку контактів між громадянами країн – членів єврорегіонів, визначення потенційних напрямів багатостороннього співробітництва країн – учасниць.

Але на даний час до транскордонного співробітництва залучені не всі прикордонні регіони України. Тобто потенціал розвитку транскордонного співробітництва не вичерпаний і може бути використаний у довгостроковій перспективі.

На рис. 1 проілюстровано основні сфери співробітництва між країнами – учасницями в єврорегіонах, де бере участь Україна.

Рис. 1. Основні сфери співробітництва між країнами – учасницями єврорегіонів

Тобто основними напрямками співробітництва створених євро регіонів виступають поєднання зусиль в економічній сфері, розбудові соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури; будівництво та модернізація інфраструктури кордону; розвиток транспортної мережі, наукової та культурної співпраці; охорона навколишнього природного середовища; обмін досвідом між відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; взаємна допомога в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; боротьба із злочинністю та нелегальною міграцією, тощо.

Але, на жаль, підсумки функціонування євро регіонів на території України засвідчують, що їх становлення та розвиток відбувається із значними ускладненнями, стикаються з цілою низкою проблем, як організаційного так і політичного характеру: нестачею фінансування діяльності євро регіону, недостатнім рівнем розвитку прикордонної інфраструктури, недосконалістю нормативно – правового забезпечення та правовою невизначеністю повноважень місцевих органів влади у діяльності євро регіонів, суттєвою різницею у рівні економічного розвитку держав – учасниць євро регіонів, значних диспропорціях в розвитку транспортної, комунікаційної інфраструктури, високим рівнем митних тарифів, що гальмують розвиток торгівельних відносин між країнами – учасницями євро регіонів тощо.

Висновки. Розвиток транскордонної співпраці, яка має істотне значення для розв'язання проблем прикордонних територій, пов'язаних з їх периферійністю, сприятиме здійсненню господарської діяльності та прискоренню суспільно – культурних змін, що є необхідною запорукою налагодження добросусідських відносин.

Однак у сьогоденнішніх реаліях для України, особливо для її територій, процеси міжрегіональної інтеграції є новими, а тому потрібен час, щоб на державному, і на регіональному рівнях усвідомити їх важливість і забезпечити організаційно – правові, фінансові, кадрові можливості для підвищення участі регіонів у транскордонному співробітництві.

Список проблем розвитку транскордонного співробітництва, зокрема проблем функціонування євро регіонів на території України, є відкритим, його можна продовжувати в залежності від тих задач, що стоять перед нашою країною на даний час. У цілому, євро регіон є досить ефективним інструментом зовнішньої політики, здатним адаптуватися та змінюватися в залежності від існуючої на визначений момент ситуації, корегувати мету і способи дій, тим самим, може принести визначену користь у досягненні стратегічних задач країни.

Література

1. Закон України “Про транскордонне співробітництво” від 24.06.2004 р. №1861-IV // www.rada.gov.ua.
2. Методичні рекомендації щодо реалізації в Україні Концепції міжрегіонального та прикордонного співробітництва держав – учасниць СНД/кер. авт. та відпов. за вип. д-р екон. наук В.І. Ляшенко; Мінрегіонбуд України, Ін-т економіки пром.-сті НАН України. – Донецьк, 2011. – 248 с.
3. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
4. Долішній, М., Беленький П. Регіональні основи транскордонного співробітництва // Регіональна економіка. – 1996. - № 1-2. С.50-59.
5. Макогон Ю.В., Ляшенко В.І. Форми и направления трансграничного экономического сотрудничества: Монография, изд. 2-е исп. и допол. / Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 512 с.
6. На шляху до Європи. Український досвід євро регіонів: [Проект Київського центру Інституту Схід - Захід]/Є. Кіш, О. Вишняков, Л. Лендель та інші, за ред. С. Максименко, І. Студеннікова. – К.: Логос, 2000. – 224 с.

References

1. Zakon Ukraini “Pro transkordonne spivrobitnictvo” vid 24.06.2004 r. №1861-IV // www.rada.gov.ua.
2. Metodichni rekomendacii shhodo realizacii v Ukraini Konceptii mizhregional'nogo ta prikordonnogo spivrobitnictva derzhav – uchasnic' SND/ker. avt. ta vidpov. za vip. d-r ekon. nauk V.I. Ljashenko; Minregionbud Ukraini, In-t ekonomiki prom.-sti NAN Ukraini. – Donec'k, 2011. – 248s.
3. Mikula N. Evroregioni: dosvid ta perspektivi. – L'viv: IRD NAN Ukraini, 2003. – 222s.
4. Dolishnij, M., Belen'kij P. Regional'ni osnovi transkordonnogo spivrobitnictva // Regional'na ekonomika. – 1996. - № 1-2. s.50-59.
5. Makogon Ju.V., Ljashenko V.I. Formy i napravlenija transgranichnogo jekonomicheskogo sotrudnichestva: Monografija, izd. 2-e isp. i dopol. / Doneck: ООО «Jugo-Vostok, Ltd», 2003. – 512s.
6. Na shljahu do Evropi. Ukraïns'kij dosvid evroregioniv: [Proekt Kiïvs'kogo centru Institutu Shid - Zahid]/Є. Kish, O. Vishnjakov, L. Lend'el ta inshi, za red. S. Maksimenko, I. Studennikova. – K.: Logos, 2000. – 224s.

Долотина Е.В. Євро регіони на території України: состояние и проблемы развития

В статтє рассмотрєны совремєнные проблемє развитиє трансграничного сотрудничєства на территории Украины в формє євро регионов. Проводитєся анализ толкования термина «євро регион» и предоставляется сжатая характеристика создания євро регионов при участии пограничных областей Украины. Определєнно основныє сфєры сотрудничєства между странами – участницами євро регионов.

Ключєвыє слова: євро регион, приграничное сотрудничество, трансграничное сотрудничество.

Dolotina K. European regions on territory of Ukraine: state and problems of development.

In the article the modern problems of development of transboundary cooperation are considered on territory of Ukraine in form the European regions. The analysis of interpretation of term the European «region» is conducted and the compressed description of creation of the European regions is given with participation of boundary areas of

Ukraine The basic spheres of cooperation are exposed between countries – participants of the European regions.

Keywords: *European region, border-line cooperation, transboundary cooperation.*

Долотіна К.В. - аспірант, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Луганська філія

Рецензент: **Заблодська І.В.**, доктор економічних наук, професор

Стаття подана 21.04.2013